

AFRO-AVRASYA BÖLGESİNDEKİ ÜLKELERİN SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİ SEVİYELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: G-20 ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Niyazi KURNAZ¹

Ali ÖZBEK²

Işık ALTUNAL³

ÖZ

Bu çalışma “Eski Dünya” olarak da bilinen Afrika-Avrasya bölgesinde yer alan ülkelerin iktisadi kalkınmalarının sağlanabilmesinde ve ülkelere yol haritası göstermesi bakımından sosyo-ekonomik gelişme seviyelerinin değerlendirilmesi amacıyla büyük önem arz etmektedir. Çalışmada dünyanın en büyük ekonomileri içerisinde yer gösterilen G-20 ülkeleri içerisindeki mevcut 13 Afro-Avrasya ülkesinin insani gelişmişlik endeksi (HDI) verileri ile bu endeksin temel yapı taşlarını oluşturan alt endekslerine ait verilerinin 2014 yılındaki durumunu ve yıllar itibarıyla değişimleri ele alınmış olup çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmada yer alan ülkelerin insani gelişmişlik indeks göstergelerine bakılarak geçmişten günümüze hangi seviyelerde olduğu da incelenecektir. Ayrıca ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişmelerini sağlayabilmesi ya da büyümeye devam edebilmesi için çeşitli değerlendirme ve çözüm önerileri de sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Afro-Avrasya, G-20, HDI, Sosyo-ekonomik

COUNTRIES IN AFRO-EURASIAN REGIONAL COMPARISON OFSOCIO ECONOMIC DEVELOPMENT LEVELS:THE G-20 COUNTRIES ON AN STUDY

ABSTRACT

In this study, " Old World " also known as the African-Eurasian in achieving the economic development of the countries in the region and lead to the country map is of great importance for the evaluation of socio-economic development level in terms of the show. In this paper, the world's largest economies in the ground in showing the G-20 countries present 13 African-Eurasian human development index (HDI) of the country with data, this index the basic structure of the data of the sub-indices that make up the rock is discussed status and years as changes in 2014. Furthermore, there have been several comparisons looking at human development index indicators of the countries in survey will be analyzed in the past to the present in which level. It also allows countries to socio-economic aspects of the development or various reviews and proposals will be presented in order to continue to grow.

Keywords: Afro-Eurasian, G-20, HDI, Socio-economic

1. Giriş

¹ Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

² Smmm, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

³ Araş.Gör. Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Afro-Avrasya ülkelerini oluşturan ülkelerin her biri farklı farklı geleneklere, kültürlere, dini inançlara ve ekonomik koşullara sahiptirler. Aynı zamanda bu uluslar eşit olmayan sermaye piyasası araçlarına, ekonomik büyüme oranlarına ve ekonomik gelişme oranlarına da sahiptirler.

Afrika kıtası, 21. yüzyılda küresel sahnede ağırlığı giderek artan bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Afrika'nın, dünyanın en büyük ikinci kıtası olarak 30 milyon kilometrekarelik alanı, zengin doğal kaynakları ve insan kapasitesi ile 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası sistem içerisinde daha etkin rol oynaması ve uluslararası arenadaki gelişmeleri daha fazla etkilemesi beklenmektedir. Son on yıl içinde dünyanın en hızlı büyüyen on ekonomisinden altısı bu kıtadadır. Dünya Bankası verilerine göre, son beş yılda Kıta'da petrol gelirlerine dayalı olmayan yıllık ortalama büyüme oranı % 5.4'dür. Afrika ülkelerine yönelik doğrudan yabancı yatırımlar son 10 yılda beş kat artmıştır. Bugün 1 milyarı aşan nüfusu ile dünya nüfusunun %15'ine ev sahipliği yapmakta olan Afrika'nın, 2030'da 1,6 milyarlık nüfusa ulaşması ve dünya nüfusunun %19'unu oluşturması beklenmektedir (<http://africa.mfa.gov.tr>, 2016).

Avrupa kıtası ise, geçtiğimiz yüzyılda iki Dünya Savaşı ile sarsılan, SSCB'nin dağılmasıyla Soğuk Savaş dönemini geride bırakılmasının ardından, Almanya'nın birleşmesi, Doğu Bloku ülkelerinin önemli bölümünün Avrupa Birliği (AB) üyesi olmaları gibi belirleyici gelişmelere sahne olan Avrupa'nın değişim, dönüşüm ve yeniden şekillenme süreci günümüzde de devam etmektedir (<http://www.mfa.gov.tr>, 2016).

Asya bölgesine baktığımızda, küresel güç mücadelesinde jeopolitik ve jeostratejik merkez olma özelliğini ülkeler artırmak istemektedir. Özellikle son zamanlarda Çin, önderlik etmiş olduğu Asya ülkelerinde global ekonomik büyümenin yönlendirilmesinde ve şekillendirilmesinde aktif olarak rol almaktadır.

Afro-Avrasya bölgesini incelediğimizde, bölgenin önemli sayılabilen bazı ülkeleri son bir kaç yüzyılda ülkelerinin gelirlerini artırma yoluna gitmiş ve hızlı bir ekonomik büyümeye sahip olmayı başaramışlardır. Uluslararası alanda karşılıklı anlaşmalara dayalı serbestleştirme faaliyetleri ile çokuluslu firmaların genişlemesiyle birlikte üretim, sanayi, tekstil, turizm ve bunlar gibi alanlarda yapılan yatırımlar sayesinde ülkelerin ekonomik büyümesine yardımcı olmuştur. Bu anlaşmalar sayesinde tekelleşme ortadan kaldırılmaya çalışılmış ayrıca rekabet ortamı yaratılarak bölge ülkelerinin sermaye piyasalarına rahatça giriş-çıkış yapabilmelerine olanak sağlanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde Afro-Avrasya ülkeleri arasında iş hacmi ve ekonomik işbirliklerinin sürdürülerek teşvik edilmesine çaba harcanmıştır.

G-20 içerisinde; 9 gelişmiş ülke (G-8,Avustralya), 10 yükselen piyasa ekonomisi ve AB bulunmaktadır. Bu grup her ne kadar en büyük 20 ekonomi gibi bir algı oluştursa da G-20, ekonomik büyüklüğün yanında uluslararası sistemdeki etkinlik ve bölgesel güç olma gibi diğer faktörler gözetilerek oluşturulmuştur. G-20, dünyadaki büyük ekonomilerin ve bölgesel ölçekte etkili ekonomilere sahip devletlerin bir araya gelmesiyle temsil niteliği daha yüksek ve çok sesli bir platform halini almıştır. Böylece G-20 daha yüksek temsil oranı ve çeşitliliğe sahip bir platform olarak küresel ekonominin ve finansal sistemin yönetişinde en etkili aktör potansiyeline kavuşmuştur (<http://www.bilgesam.org>, 2016).

Bu çalışmada, dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan G-20 ülkeleri arasında yer alan 13 Afro-Avrasya ülkesinin sosyo-ekonomik performansları analiz edilerek değerlendirilmeye çalışılmış ve ayrıca ülkelerin çeşitli yıllardaki indeks değişimleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sayesinde, hükümetlerin özellikle ekonomi ve sosyal politika birimlerinin, yatırım yapmaya niyetli olan kişilerin ya da kurumların yanında, bu konuya ilgi duyan diğer araştırmacılara yol gösterecek aydınlatıcı bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle seçilmiş olan Afro-Avrasya ülkelerinin sosyal ve ekonomik performans öncüllerinin önemini vurgusu yapılarak literatürden bahsedilecek, kullanılacak olan veri indeksleri tablolar yardımıyla açıklanacaktır. İlerleyen bölümlerde ise araştırmanın sınırlılıkları, gelecek araştırmalar için öneriler ve elde edilen sonuçlar yer alacaktır

2. Literatür Taraması

Sermaye piyasaları, ekonomik ve finansal yapılanmanın oluşturduğu tüm sistemin en önemli argümanlarından. Reel sektörün başarısı ve gelişebilmesi, sermaye piyasalarının gelişmişlik ve başarısıyla doğrudan ilişkilidir (Demirel, 2009:125).

Dünya geneline baktığımızda, Amerika Borsaları olarak; Dow Jones, Standart and Poor's 500 Index, Nasdaq, MerVal, Bovespa, IPC, All Ordinaries, Avrupa Borsaları olarak; FTSE 100, CAC 40, XETRA DAX, ATX, BEL-20, MIB Tel, AEX General, OSE All Share, Madrid General, Swiss Market, İMKB, Asya ve Uzakdoğu Borsaları olarak ise Shangai Composite, Hang Seng, BSE 30, Nikkei 225, KLSE Composit, PSE Composite, Seoul Composit, All Share, SET, Taiwan Weighted sayılabilir. Tüm bu borsalar ekonomik ve finansal sisteme entegredir ve aynı zamanda sistemde meydana gelen her türlü hareketlenmeden etkilenirler ve her biri birer göstergedir. Ülkenin iç dinamiklerinden kaynaklanan hareketlenmeler dışında komşu ve komşu olmayan diğer ülke piyasalarında meydana gelen olumlu ve olumsuz durumlarda ülke ekonomilerini ve finansal sistemlerini de etkilemektedir (Demirel, 2009:126).

Günümüzde açık ekonomiler, ihracat ve ithalat üzerinde baskı ve engellerin olmadığı serbest ekonomiler olarak daha çok karşımıza çıkmaktadır. Hem sosyo-ekonomik büyüme hem de iktisadi kalkınma gibi temel konular gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ilgilendiği başlıca önem taşıyan temel ekonomik konular arasındadır. Ayrıca beşeri sermaye ve ekonomik büyüme bir ülkenin mali yapısına önemli ölçüde etki etmektedir.

İktisadi büyümeyi, bir ülkenin genellikle bir yıl içinde üretim kapasitesinde veya reel gayrisafi yurtiçi hasılasında görülen ve sayısal olarak ölçülebilen reel artışlar olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca kişi başına gelir açısından bakıldığında büyüme, hem bir toplumdaki ekonomik faaliyetlerin ölçeğinde meydana gelen artışı hem de kişi başına gelir artışını ifade etmektedir (Taban vd., 2013:3). Ekonomik kalkınma ise, ekonomik büyümeyi de kapsayan bir kavram olmasının yanında, ekonomik büyümeye ek olarak toplumdaki gelir dengesizliklerinin azaltılması, işsizliğin azaltılması, ekonomik ve sosyal kurumların modernleştirilmesi gibi ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal alanları da kapsamaktadır (Seyidoğlu, 2006:829).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile ilgili olarak özellikle 1970'li yıllardan sonra insani, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok gösterge kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu

bu göstergeler bazen aynı kategorideki ülkelerde de farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla ülkelerin gelişmişlik düzeyi göstergesi olarak

Birleşmiş Milletler tarafından temel ölçüt kabul edilen “İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE)” kullanılmaktadır. İnsani gelişmişlik düzeyinin ölçülmesi ve bu çerçevede ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılması konusunda günümüzde en geniş kapsamlı çalışmalar Birleşmiş Milletler tarafından yapılmakta ve bu çalışmaların sonucunda elde edilen bulgular UNDP tarafından yayınlanan “İnsani Gelişmişlik Raporları” ile açıklanmaktadır. Literatürde insani gelişmişlik düzeyi ile ilgili çalışmaların büyük bir çoğunluğunda söz konusu bu raporlarda açıklanan veriler kullanılmaktadır (Karabulut vd., 2009:2-3).

Literatürle ilgili çalışmaları incelediğimizde belli başlı çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. Ancak bu çalışma, Afro-Avrasya ülkelerinin insani gelişmişlik düzeylerinin G-20 ülkelerindeki insani gelişmişlik düzeyleriyle karşılaştırılmasıyla ilgili olarak literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Nartgün vd.’nin (2013) yaptıkları çalışmada, insani gelişim indeksi göstergeleri açısından AB üyesi ve AB üyeliğine aday ülkeler arasında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP) 2011 yılı insani gelişme raporu ile OECD raporları incelenerek çeşitli karşılaştırmalar yapılmıştır. Çalışmada insani gelişim indeksi değerleri incelendiğinde Türkiye’nin indeks değerlerinin söz konusu AB’ye aday olan ve aday aday ülkelerin değerlerinden daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yumuşak ve Bilen’in (2008) yaptıkları çalışmada ise; Türkiye ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nin beşeri kalkınmışlık indekslerinin sıralaması ve zaman içerisindeki trendleri incelenmiştir. Çalışmaya göre yaşam indeksinde en yüksek değer Türkiye’nin, en düşük değer ise Türkmenistan’a ait olduğu bulunmuştur. Ayrıca eğitim indeksinde en yüksek değer Kazakistan’a, en düşük değer ise Türkiye’nin sahip olduğu görülmüştür. Son olarak gelir indeksinde ise; en yüksek değer Türkiye’ye, en düşük değer Tacikistan’a ait olduğu grafikler yardımıyla tespit edilmiştir.

Handa ve Khan (2008) on üç ülkenin farklı gelişim aşamalarını zaman serileri analizi yöntemiyle, büyüyen ekonomilerinin bir aracı olarak finansal gelişimlerinin olasılıklarını tespit etmeye çalışmışlardır. 1960-2002 yılları arasında, ülkelerin yıllık mali verileri kullanılmış, bankacılık ve bankacılık dışı finansal verileri ile gayrisafi yurtiçi hasıla oranları ilişki kurulmuştur. Bununla beraber Granger-nedensellik yönü de araştırmada test edilmiştir. Bangladeş, Sri Lanka, Brezilya, Malezya, Tayland ve Türkiye gibi ülkeler üzerinde çalışılmıştır.

Ülkelerin ekonomik performansları ile beşeri kalkınma performansları her zaman aynı olmayabilir. Bu durum genelde farklı bir yapıya sahiptir. Ekonomik büyüme, ülkelerin beşeri kalkınmalarına olumlu yönde etkileyebilir ancak ekonomik büyüme sağlandığında bu duruma eş zamanlı olarak beşeri kalkınmanın meydana geleceğini garanti vermek pek mümkün değildir. (Tridico, 2005:26-27)

Karabulut vd.’nin (2009) çalışmasında ise; Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’ne (OECD) üye ülkelerin 2006 yılı insani gelişmişlik düzeylerinin analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda oluşturulan endeks değerlerine göre; Türkiye dışındaki OECD ülkelerinin tamamı yüksek insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler kategorisinde yer alırken, Türkiye eğitim endeksi dışında diğer endekslere göre orta insani gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler kategorisinde yer aldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

3. Amaç ve Yöntem

Dünyanın en önemli ekonomik oluşumları arasında yer alan G-20 (Group of 20) olarak bilinen 20'ler grubu'nun hem Avrasya (Avrupa-Asya) kıtasında bulunan ülkeleri ile hem de Afrika kıtasında yer alan ülkesinin 2014 yılı insani gelişim indekslerinin, alt indeks verileriyle birlikte çeşitli yılları kapsayacak şekilde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Avrasya kıtası bilindiği üzere Avrupa ve Asya kıtalarından oluşmaktadır. Avrupa kıtasından 4 ülke, Asya kıtasından 8 ülke ve Afrika kıtasından da 1 ülke olmak üzere toplam 13 ülke araştırma kapsamı içerisine alınmıştır. Çalışma geriye dönük (retrospektif) ve betimleyici bir yapıya sahip olma niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmada 13 Afro-Avrasya ülkesinin insani gelişmişlik endeksi (HDI) verileri ile bu endeksin ana yapı taşlarını oluşturan alt endekslerine ait verilerinin 2014 yılındaki durumu ve yıllar itibariyle değişimleri ele alınmış olup çeşitli karşılaştırmaların yapılması düşünülmüştür. Bu şekilde ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarının hangi seviyede olduğunun saptanması da amaçlanmıştır. Bu çerçevede aşağıdaki temel sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

- G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin İnsani Gelişim İndeksleri (HDI) ve alt indeks kriter oranları bakımından indeks sıralamasında ülkeler arasında fark var mıdır?
- G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin İnsani Gelişim İndekslerinde (HDI) yıllar itibariyle meydana gelen değişimlerinde ülkeler arasında fark var mıdır?

4. Bulgular

Bir ülkede milli gelir artışının yüksek oluşu o ülkenin gelişmiş bir ülke olarak adlandırılabilmesi için yeterli değildir. Ekonomik açıdan kalkınmış birçok ülkede sosyal sorunların çözülemediğinin görülmesi; ekonomik büyüme ve insani gelişme arasındaki ilişkinin daha iyi kurulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayımlanan İnsani Gelişim Endeksi (İGE) insani gelişmeyi, gelirin yanı sıra eğitim ve sağlığa ilişkin göstergeleri de dikkate alarak ölçmeyi hedefleyen bir endeks olma özelliğine sahiptir (<http://sgb.aile.gov.tr>,2016).

İnsani gelişmişlik endeksinin hesaplama yöntemi ise şu şekildedir: Farklı birimlerde ölçülen gelir, eğitim ve sağlık göstergelerini 0'dan 1'e kadar değişen birimsiz ölçeğe dönüştürebilmek için her bir göstergenin minimum ve maksimum değerleri belirlenerek standartlaştırma işlemi yapılmaktadır. 2010 yılına kadar hesaplanan insani gelişim endekslerinde alt endekslerin eşit ağırlıklı aritmetik ortalaması alınırken, 2010 yılından sonra alt endekslerin geometrik ortalaması ile hesaplanmaktadır. Bir istisnai hesaplama olarak kişi başına gayri safi yurt içi hasıla göstergesi, gelir artışının insani gelişmişlik endeksi içindeki öneminin gitgide azalmasını yansıtmak amacıyla logaritması alınarak endekse katılmasıdır. Endeks verileri şu şekilde oluşmaktadır: (www.tuik.gov.tr, 2016)

- **Beklenen okullaşma yılı:** Okula başlama yaşındaki bir çocuğun öğrenim hayatının toplam yıl sayısını ifade etmektedir.

- **Ortalama okullaşma yılı:** 25 yaş ve üzeri kişilerin hayatı boyunca aldıkları eğitim yıllarının ortalamasını göstermektedir.
- **Doğuşta beklenen yaşam süresi:** Yeni doğmuş bir bireyin yaşamı boyunca belirli bir dönemdeki yaşa özel ölümlülük hızlarına maruz kalması durumunda yaşaması beklenen ortalama yıl sayısıdır.
- **Sağlık Endeksi:** Belirtilen yaş sonrasında istatistiksel anlamda beklenen kalan yaşam süresidir.
- **Eğitim Endeksi:** Yetişkin okuryazarlık oranı (2/3 oranında ağırlıklandırma ile) ve birleşik ilkökul, ortaokul ve lise kayıt oranı (1/3 oranında ağırlıklandırma) ile ölçülmektedir.

UNDP'nin (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) 1990 yılından bu yana yayınladığı insani gelişme raporlarında ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini karşılaştırmak için geliştirdiği İnsani Gelişim İndeksi (HDI), “sağlık”, “eğitim” ve “refah” olmak üzere üç standart ve bu standartları belirleyen dört ayrı ölçüt esas alınarak hesaplanmaktadır. Sağlık standardını belirleyen ölçüt, “doğumda yaşam beklentisi”; eğitim standardını belirleyen ölçüt, “beklenen okullaşma yılı” ve “ortalama okullaşma yılı”; refah standardını belirleyen ölçüt ise, “kişi başına düşen milli gelir düzeyi”dir (<http://www.avekon.org>, 2016).

4.1 İnsani Gelişim İndeksi sıralamasında G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin karşılaştırılması

İnsani gelişim endeksi, ülkelerin gelir durumunun yanında, sağlık, eğitim, eşitsizlikler, cinsiyet, yoksulluk, iş, istihdam, insan güvenliği, ticaret, iletişim, çevresel sürdürülebilirlik ve nüfus gibi çeşitli dallarda ölçmeye dayalı bir yöntem olarak günümüz dünyasında önemini daha da artırmaktadır.

Ülkeler adına hazırlanan insani gelişim indeks değerleri 2014 yılı için 0 ile 0,944 arasında değişmekte ve indeks değeri 0,817 ile 0,944 arasındaki ülkeler çok yüksek insani gelişme, 0,724 ile 0,817 arasındaki değerler yüksek insani gelişme, 0,574 ile 0,724 arası değerler orta insani gelişme ve 0,348 ile 0,574 arasındaki değerler ise düşük insani gelişme düzeyi açısından değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

Tablo 1: İnsani Gelişim İndeksi sıralamasında G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkeleri

Çok Yüksek İnsani Gelişim 0,817-0,944	Yüksek İnsani Gelişim 0,724-0,817	Orta İnsani Gelişim 0,574-0,724	Düşük İnsani Gelişim 0,348-0,574
6.Almanya- 0,916	50.Rusya- 0,798	110.Endonezya- 0,684	
14-İngiltere- 0,907	72.Türkiye- 0,761	116.Güney Afrika- 0,666	
17-Güney Kore- 0,898	90.Çin- 0,727	130.Hindistan- 0,609	
20-Japonya- 0,891			
22.Fransa- 0,888			
27.İtalya- 0,873			
39.Suudi Arabistan- 0,837			

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>

Tablo 1’de görüldüğü üzere G-20 ülkeleri içerisinde yer alan 13 Afro-Avrasya ülkesinin 2014 yılı indeks sıralaması durumu incelendiğinde, en yüksek İGE (İnsani Gelişim İndeksi) değerine sahip olan ülke 6.sırada yer alan Almanya’dır. 0,916’lık indeks değeri ile Almanya 2014 yılı insani gelişim indeksi içerisinde 13 Afro-Avrasya ülkesi içerisinde en üst sıraya yerleşmektedir. Almanya’nın, gelişmiş ekonomisi ve artan refah standartlarıyla birlikte yüksek yaşam seviyesine sahip olduğu görülmektedir. İngiltere 0,907, Güney Kore 0,898, Japonya 0,891, Fransa 0,888, İtalya 0,873 ve Suudi Arabistan 0,837’lik indeks değeriyle **Çok Yüksek İnsani Gelişim** kategorisinde yer almaktadır. Rusya 0,798, Türkiye 0,761, Çin 0,727’lik indeks değeriyle **Yüksek İnsani Gelişim** kategorisinde yerini almaktadır. Endonezya 0,684, Güney Afrika 0,666 ve Hindistan 0,609’luk indeks değeriyle **Orta İnsani Gelişim** kategorisinde görülmektedir. Sıralamada en düşük indeks değeri sahip olma özelliği ise 0,609’luk indeks oranıyla Hindistan sahiptir. Burada dikkat çeken önemli nokta ise; G-20 ülkeleri içerisindeki Afro-Avrasya ülkelerinin hiç biri **Düşük İnsani Gelişim** kategorisinde bulunmamaktadır. Bu durum da, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeylerinin çok da kötü olmadığını söyleyebiliriz.

4.2 Belirlenmiş olan İnsani Gelişim İndeksi kriterlerine göre sıralamada, G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin karşılaştırılması

G-20 oluşumunun içerisinde olan Almanya, İngiltere, Güney Kore, Japonya, Fransa, İtalya, Suudi Arabistan, Rusya, Türkiye, Çin, Endonezya, Güney Afrika ve Hindistan ülkelerine ait, 2014 yılı insani gelişim indeksinde yer alan nüfusu, doğumda yaşam beklentisi, beklenen okullaşma oranı, ihracat-ithalat oranı ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla oranı gibi İGE değerleri Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2: İnsani Gelişim İndeksi kriterlerine göre sıralamada, G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkeleri

Ülkeler	Toplam Nüfus (Milyon)	Doğumda Yaşam Beklentisi	Beklenen Okullaşma Oranı	İhracat ve İthalat Oranı	G.S.Y.H Oranı
Afro-Avrasya Ülkeleri					
6- Almanya	82.7	80.9	16.5	85.3	43,918.5
14- İngiltere	63.5	80.7	16.2	61.6	39,267.2
17- Güney Kore	49.5	81.9	16.9	102.8	33,890.5
20- Japonya	127	83.5	15.3	35.1	36,926.9
22- Fransa	64.6	82.2	16	58	38,056.4
27- İtalya	61.1	83.1	16	54.8	33,030.2
39- Suudi	29.4	74.3	16.3		

Arabistan				82.4	52,821.4
50- Rusya	142.5	70.1	14.7	50.9	22,352.0
72- Türkiye	75.8	75.3	14.5	57.9	18,677.1
90- Çin	1393.8	75.8	13.1	50.3	12,547.0
110-Endonezya	252.8	68.9	13	49.5	9,788.40
116- Güney Afrika	53.1	57.4	13.6	64.2	12,122.3
130- Hindistan	1267.4	68.0	11.7	53.3	5,497.5

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/countries>

Tablo 2'deki verilere göre, demografik yapı olarak dünyanın en kalabalık nüfusunu 1393.8 milyon kişiyle Çin önderlik etmektedir. Bunu sırasıyla dünyanın en kalabalık 2.nüfusu olarak bilinen Hindistan, 1267.4 milyon kişiyle takip etmektedir. Çin ve Hindistan'ın kalabalık nüfusunun sebebi olarak, geniş yüzölçümüyle birlikte eski uygarlıklara sahip olması, eski gelenek ve göreneklerin korunması, nüfus planlamalarının düzgün olmaması gibi çeşitli nedenleri sayabiliriz. Ülkeler içerisinde nüfusu 3.büyük ülke olan Endonezya'nın toplam nüfusu ise 252.8 milyon kişidir. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlık ilan eden ülkelerin sayısındaki artışla birlikte, Rusya'nın nüfusu 142.5 milyon kişiye düşmüştür. Ancak Rusya halen dünyanın en geniş yüzölçümüne sahip ülke konumunu devam ettirmektedir. Bu ülkeleri sırasıyla Japonya 127 milyon kişi, Almanya 82.7 milyon kişi, Türkiye 75.8 milyon kişi, Fransa 64.6 milyon kişi, İngiltere 63.5 milyon kişi, İtalya 61.1 milyon kişi, Güney Afrika 53.1 milyon kişi, Güney Kore 49.5 milyon kişi ve en düşük nüfusa sahip olan Suudi Arabistan 29.4 milyon kişiyle takip etmektedir.

G-20 içerisindeki 13 Afro-Avrasya ülkesi arasındaki alt endekslere bakıldığında, doğumda yaşam beklentisinin en yüksek olduğu ülke 83.5 yıl ile Japonya, en düşük olduğu ülke ise 57.4 yıl ile Güney Afrika'dır. Ülkeler arasında beklenen okullaşma

oranlarına yani ortalama okula gitme yılları incelendiğinde Güney Kore 16.9 yıl ile ilk sırada yer alır iken, Hindistan 11.7 yıl ile son sırada bulunmaktadır. İthalat-İhracat indeksine bakıldığında en yüksek seviyeye sahip %102.8'lik oran ile Güney Kore iken, en düşük seviyeye ise %35.1'lik seviye ile Japonya sahiptir. Son olarak bölge ülkeleri açısından GSYİH (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) oranları incelendiğinde kişi başına 52,821.40 \$ ile Suudi Arabistan en üst sıralarda yerini almaktadır. En düşük GSYH oranı bulunduran ülke ise, kişi başına 5,497.50 \$ değeriyle Hindistan gelmektedir.

Bölge ülkeleri arasında indeks verileri hakkında incelemeler yapıldığında bazı önemli hususlar göze çarpmaktadır. Örneğin, Suudi Arabistan kişi başına en yüksek GSYİH oranına sahip olmasına rağmen İGE sıralamasında en üst seviyelerde yer almamaktadır. Bunun nedeni olarak da, ülkeden elde edilen gelirlerin istenen düzeyde insani gelişim için harcanmadığı söylenilebilir. Ülkelerin gelir ve refah seviyesinin yüksek oluşu, İGE endeksine tek başına etki edemeyeceği rahatlıkla anlaşılabilir.

Bir diğer örnek ise Çin, Hindistan, Endonezya gibi dünyanın en kalabalık nüfusunu barındıran ülkelerde popülasyonun aşırı fazlalığından dolayı eğitim-öğretim seviyesinin istenen düzeyde olmadığı, yeterli okul sayısının azlığından dolayı okullaşma oranının az olduğu ve kişi başına düşen GSYİH oranı bakımından da istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu üç ülkeden özellikle Hindistan ekonomisinde tarım sektörü halen önemli bir yer tutmaktadır. Hindistan'da, GSYİH'deki değişimler halen yıllık muson yağmurlarının getireceği verimliliğe bağlıdır. Burada yaşayan çiftçilerin çoğu ilkel koşullar altında çalışmakta, kırsal alanlarda yaşayanlarsa hayatta kalmaya çalışmaktadır. Bir başka dikkat çeken husus ise; insanlarda ortalama yaşam sürelerinin ülkeden ülkeye farklılık göstermesidir. En yüksek ortalama yaşam seviyesine 83.5 yıl ortalamasıyla Japonya sahiptir. Sağlık kuruluşları, yaşlıların durumu ve yaşlılıkla ilgili ulusal eylem planlarının önemi burada bir kez daha öne çıkmaktadır. Yoksul ülkelerde ise; ortalama yaşam beklentisi daha çok iç savaşlar, hastane ve sağlık çalışanları yetersizliği, kuraklıklar, açlık, salgın hastalıklar gibi nedenlerden dolayı oldukça düşük seviyelerde gözükmektedir.

4.3 G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin, 2000-2014 yılı İnsani Gelişim Endekslerinde meydana gelen değişimlerin incelenmesi

Dünya ekonomisinin yaklaşık %85'ine yön veren G-20 ülkeleri, dünya ticaretin de yaklaşık %80 oranında bir paya sahiptir. G-20 toplantılarında uluslararası kalkınma, gelişebilirlik, finans, ekonomi vb.gibi konular üzerinde çeşitli toplantılar yapılmaktadır. G-20 oluşumu, 1999 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Washington eyaletinde resmen kurularak çalışmalarını günümüze kadar sürdürmektedir. G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin, kurulduğu dönemi takip eden yıldan başlamak üzere insani gelişim indekslerinde meydana gelen değişimleri zamansal periyotlar dahilinde Tablo 3'de özet bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3: G-20 ülkeleri içerisinde yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin 2000-2014 Yılı İnsani Gelişim Endekslerinde Meydana Gelen Değişimler

İGE Sırası	Afro-Avrasya Ülkeleri	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2000-2010 Yılları Arası Değişim	2010-2014 Yılları Arası Değişim
6	Almanya	0.855	0.906	0.911	0.915	0.915	0.916	0.58	0.26
14	İngiltere	0.865	0.906	0.901	0.901	0.902	0.907	0.46	0.02
17	Güney Kore	0.821	0.886	0.891	0.893	0.895	0.898	0.77	0.33
20	Japonya	0.857	0.884	0.886	0.888	0.890	0.891	0.31	0.18
22	Fransa	0.848	0.881	0.884	0.886	0.887	0.888	0.38	0.20
27	İtalya	0.829	0.869	0.873	0.872	0.873	0.873	0.47	0.13
39	Suudi Arabistan	0.744	0.805	0.816	0.826	0.836	0.837	0.79	1.00
50	Rusya	0.717	0.783	0.790	0.795	0.797	0.798	0.88	0.47
72	Türkiye	0.653	0.738	0.751	0.756	0.759	0.761	1.23	0.79
90	Çin	0.588	0.699	0.707	0.718	0.723	0.727	1.74	1.02
110	Endonezya	0.606	0.665	0.671	0.678	0.681	0.684	0.92	0.71
116	Güney Afrika	0.632	0.643	0.651	0.659	0.663	0.666	0.18	0.87
130	Hindistan	0.496	0.586	0.597	0.600	0.604	0.609	1.67	0.97

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/composite/trends>

Tablo 3'te yer alan Afro-Avrasya ülkelerinin 2000-2014 yılları arasındaki İGE endeksleri incelendiğinde, zaman zaman düzensiz değişimlerin olduğu fark edilmektedir. Tabloda en çok dikkat çarpan durum ise, 2010-2014 yılları arasındaki İGE değerlerindeki değişimin, 2000-2010 yılları arasındaki dönemlere göre fark edilir şekilde düşüş göstermesidir. Buna rağmen hem 2000-2010 yılları arası, hem de 2010-2014 yılları arasında meydana gelen değişimlerin negatif yönlü olmayıp, pozitif yönlü bir değişim içermesi olumlu bir durum olarak karşılanabilir. Bu çerçevede içerisinde, 2000-2010 yılları arasında en büyük değişim ülkeler bazında 1.74'lük oran ile Çin ülkesine, en düşük değişim ise 0.18'lik oranla Güney Afrika ülkesine aittir. 2010-2014 yılları arasındaki indeks değişimlerine bakıldığında, insani gelişim indeksi değişiminin

en fazla olduğu ülke tekrar 1.02'lik oran ile Çin ülkesi, değişimin en az yaşandığı ülke ise 0.02'lik oran ile İngiltere'dir.

5. Sonuç

Dünya ekonomisinin %90'ını, ticaretinin %80'ini ve nüfusunun 2/3'ünü temsil etmekte olan G-20, farklı kıtalardan gelişmiş ve yükselen ekonomileri aynı platformda bir araya getiren, kapsayıcı yapısıyla uluslararası ekonomik düzlemde profili giderek yükselen bir oluşum olarak kendisini göstermektedir. 2008 yılında meydana gelen küresel krizin ardından G20 Liderler düzeyinde toplanmaya başlamıştır. G-20'nin mali ve ekonomik krize çözüm üzerine kurulan gündemi giderek küresel ekonomi ile bağlantılı, kalkınma, enerji güvenliği, iklim değişikliği, yoksulluğun giderilmesi, istihdam, yolsuzlukla mücadele ve gıda güvenliği gibi diğer alanlara da genişlemekte, günümüz ihtiyaçları doğrultusunda ekonomik ve mali sistemin yeniden yapılandırılmasına odaklanmaktadır (<http://www.mfa.gov.tr>, 2016).

G-20 ülkelerinin de içinde bulunduğu çok kutuplu dünya ekseninde Afro-Avrasya coğrafyası, uluslararası arenada ve dünya ekonomisinde hem jeopolitik hem de jeostratejik açıdan önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Küresel ekonomik işbirliği ve ülkelerin birbirleriyle çalışma isteği küreselleşmenin getirdiği bir avantaj olarak görülebilir. Bu açıdan G-20 ülkeleri içerisinde yer alan 13 Afro-Avrasya ülkesinin iktisadi kalkınma ve gelişimlerinin sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi, hem ülkelerin oluşturacağı politika ve stratejiler hem de beşeri sermayeye katkısı bakımından önemlidir. Ancak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin yer aldığı bu bölgede, ülkelerin üretim faktörleri açısından eşit şartlara sahip olmadığı bilinmektedir.

G-20 ülkeleri içerisinde bulunan Afro-Avrasya ülkelerinin insani gelişim indeksinde, **orta insani gelişim** kategorisinde yer alan Hindistan, Güney Afrika ve Endonezya diğer bölge ülkelerine göre istenen düzeyde bir performans izleyememektedir. Hindistan, dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip 7.ülkesi olmasına rağmen beşeri sermayeye yatırım bakımından kötü bir performans sergilemektedir. Ayrıca, Hindistan 2014 yılında Afro-Avrasya ülkeleri içerisinde beklenen okullaşma oranı 11.7 yılla ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılası 5,497.50 \$ bakımından en düşük orana sahip ülke konumundadır. Ülkenin doğal kaynak bakımından fakir oluşu, tarım ekonomisinin halen muson yağmurlarına bağlı olması nedeniyle birlikte uygun olmayan şartlarda yaşayan kırsal bölgedeki halkın şehirlere ciddi oranda göç etmesi, hükümetin eğitim ve sağlık gibi önemli alanlarda yatırım yapması zorunluluğunu bir kez daha ortaya çıkartmıştır. Güney Afrika da ise, doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke olmasına rağmen su kaynaklarının yetersiz ve kıt oluşu ülkenin gelişiminde önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. 2014 yılı insani gelişim indeksi içerisinde 57.4 yıllık bir yaşam süresiyle en düşük ortalama yaşam süresine sahiptir. Bir başka ülke olan Endonezya da ise, yıllar itibariyle insani gelişim indeksindeki meydana gelen değişimler düşük de olsa, artış eğilimi içerisinde olması olumlu karşılanabilir.

G-20 ülkeleri içerisinde bulunan Afro-Avrasya ülkelerinin insani gelişim indeksinde, **yüksek insani gelişim** kategorisinde Çin, Rusya ve Türkiye olmak üzere üç ülke yer almaktadır. Bu üç ülkenin yıllar itibariyle insani gelişim indekslerinde meydana gelen değişimler karşılaştırıldığında, hem 2000-2010 yılları arası hem de 2010-2014 yılları arasında, indeks değişimindeki artışın yavaşladığını söylemek mümkündür. Ayrıca alt

indeks değerlerine göz atıldığında Çin 1393.8 milyon kişiyle dünyanın en kalabalık nüfusu özelliğini halen korumaktadır.

G-20 ülkeleri içerisinde bulunan Afro-Avrasya ülkelerinin insani gelişim indeksinde, **çok yüksek insani gelişim** kategorisinde Almanya, İngiltere, Güney Kore, Japonya, Fransa, İtalya ve Suudi Arabistan ülkeleri bulunmaktadır. Bu kategoride en çok dikkat çeken durum ise, Suudi Arabistan'ın 29.4 milyon kişiyle bölgenin en düşük nüfus oranına sahip olmasına rağmen, 52,821.40 \$ ile kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla tutarı bakımından en yüksek değere sahip oluşudur. Gayrisafi yurtiçi hasıladaki bu artışın önemli ölçüde petrol üretimi, petrol fiyatları ve turizm gelirlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ancak kişi başına düşen bu gelir yüksekliğinin insani gelişim indeksine yansımadağı görülmektedir. Bu ülkede beşeri sermaye unsurlarına yapılan yatırımların azlığı, ülkenin refah seviyesindeki artışı da engellemektedir. Bir başka ülke olan Japonya da ise, 83.5 yıllık doğumda yaşam beklentisi süresiyle, bölgenin en uzun ortalama yaşam süresine sahiptir. Güney Kore ise, 16.9 yıl ile beklenen okullaşma oranıyla, bölge ülkeleri içerisinde en yüksek okullaşma oranıyla dikkat çekmektedir. Diğer bölge ülkelerinden biri olan Almanya ise 0,916'lık insani gelişim indeks değeriyle bölgenin en yüksek indeks değerine sahiptir. Bu kategoride insani gelişim indeks değerleri yıllar itibarıyla karşılaştırıldığında Suudi Arabistan ve Güney Afrika hariç, diğer tüm ülkelerde indeks değişim artışının yavaşladığı görülmektedir.

Kaynakça

- Demirel, H. G. (2009). Krizlerin Menkul Kıymet Borsalarına Etkisi: İMKB Örneği. Karamanoğlu MehmetBey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Handa, J., & Khan, S. R. (2008). Financial Development and Economic Growth: A Symbiotic Relationship. Applied Financial Economics, ss.1033-1049.
- Karabulut, T., Kaya, N., & Gürsoy, Z. (2009). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütüne Üye Ülkelerin 2006 Yılı İnsani Gelişmişlik Düzeylerinin Analizi. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Niğde, ss. 2-3.
- Nartgün, Ş. S., Kösterelioğlu, M. A., & Sipahioğlu, M. (2013). İnsani Gelişim İndeksi Göstergeleri Açısından AB Üyesi ve AB Üyeliğine Aday Ülkelerin Karşılaştırılması. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ss.80-89.
- Seyidoğlu, H. (2006). İktisat Biliminin Temelleri. İstanbul: Güzem Cam Yayınları.
- Taban, S., Günsoy, B., Günsoy, G., Erdiç, Z., & Aktaş, M. (2013). İktisadi Büyüme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:1855.
- Tridico, P. (2005). Institutional Change and Human Development in Transition Economies. EAEPE Conference, Bremen, ss. 26-27.
- Yumuşak, İ. G. ve Bilen, M. (2008). Türkiye ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin Beşeri Kalkınmışlık Düzeyleri ve Karşılaştırmalı Analizi. International Conference On Social Sciences, Kırgızistan. ss. 635-652.
- <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506> (erişim tarihi: 15.08.2016)
- <http://www.mfa.gov.tr/g-20-tr.tr.mfa> (erişim tarihi: 25.07.2016)
- <http://africa.mfa.gov.tr/%5Cdata%5Cgenel-bakis.pdf>. (erişim tarihi: 30.04.2016)

<http://hdr.undp.org/en/countries>. (erişim tarihi: 07.08.2016)

<http://hdr.undp.org/en/composite/trends> (erişim tarihi: 15.09.2016)

http://sgb.aile.gov.tr/data/5434f337369dc31d48e42dc8/turkiyenin_insani_gelismeendekisi.pdf. (erişim tarihi: 06.05.2016)

<http://www.avekon.org/papers/868.pdf>. (erişim tarihi: 01.06.2016)

<http://www.bilgesam.org/incele/224/-kuresel-ekonomik-yonetisimde-g-20-ve-turkiye/>
(erişim tarihi: 30.07.2016)

<http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ulkeleri-ile-iliskiler.tr.mfa>(erişim tarihi: 05.09.2016)

www.tuik.gov.tr/PreIstatistikMeta.do;jsessionid...?istab_id=9023 (erişim tarihi: 12.06.2016)